

Skovdyrkeren

Nr. 87 - marts 2023

Fra paller til plankeborde: Savværk har succes med bred produktion

Politiker i hård
debat med biologer

Douglasgraner
med voksevæk

Skovens substitutions-
effekt er vigtig

SKOVDRKERNE

Bedre muligheder for skovrejsning 2

Kort nyt 3

Douglasgraner med vokseværk 4

Certificering forløb uproblematisk 8

Skovdyrkere kan få gratis uglekasse 9

Skovenes substitution skal med i regnestykket 10

Kendisbiologer i debat med politikere 14

Skovdyrkerne indgår samarbejde om skovkort 16

Sunde asketræer i handlen 17

Savværksejer sælger færdigvarer til private 18

Forsidebilledet:

Indehaver af Grønagergård Savværk, Jan Kristensen, har succes med at sælge trævarer til private.

Foto: Jens Mathiasen

Bedre muligheder for at plante nål i skovrejsning

Landbrugsstyrelsen kommer nu med en forbedret skovrejsningsordning. Kommuner kan søge – og der vil blive bedre muligheder for at plante nåltræ.

126 millioner kroner.

Så mange penge ligger der i årets skovrejsningspulje.

For at få de mange penge vekslet til ny skov, arbejder Landbrugsstyrelsen på at forbedre skovrejsningsordningen, sådan at flere vælger at søge.

Styrelsen lægger også op til at forhøje støttesatserne og give bedre muligheder for at plante nåltræer. Det vil ske for at prioritere skovrejsningens klimaeffekt mere.

- Som noget nyt vil ordningen nu også kunne søges af kommuner, oplyser Dansk Skovforening.

Midler fra sidste runde

Landbrugsstyrelsen arbejder desuden på at lave en række forenklinger af ordningen. Det er for eksempel fjernelse af krav om vildthejns størrelse og mulighed for et bredere plantevalg.

Midlerne, som blev afsat i 2022 til pri-

vat skovrejsning, blev ikke brugt fuldt ud. Det betyder, at der nu overføres 36 millioner kroner til ansøgningsrunden her i 2023, så den i alt lander på 126 millioner kroner.

Landbrugsstyrelsen afvikler et informationsmøde 15. marts i Middelfart. Her kan man som modtager af tilsagn blive klogere på, hvordan styrelsen forvalter de forskellige regler og krav, og hvad det helt konkret betyder for dig, når du skal gennemføre dit projekt. Skovdyrkerne informerer løbende om de nye regler.

Ansøgningsrunden i 2023 er sidste ansøgningsrunde under den gamle EU-Landbrugsstøtteordning, og pengene skal derfor bruges i år, ellers er de tabt.

Ansøgningsrunden forventes at åbne 1. juli i år.

Er du interesseret i at rejse skov, så kontakt gerne din lokale skovfoged ved Skovdyrkerne.

Danske skove slap heldigt fra stormen

Midt i februar passerede stormen Otto landet.

Fra Dansk Skovforenings skovkredse er der meldt om væltede enkelttræer, men heldigvis ser det ud til, at stormvejret kun i begrænset omfang har givet skader i skovene. Det er primært ældre og svækkede enkelttræer, der er væltet, og der er ikke tale om stormfald i skovene.

DMI rapporterede om middelvinde på mellem 24,9 til 27,2 meter i sekundet og vindstød af orkanstyrke, da stormen ramte landet. Den kraftige blæst førte til, at både

færger og togtrafik blev indstillet i perioder, og broerne blev lukket.

Det er Naturskaderådet (der frem til midten af 2022 hed Stormrådet, red.), der afgør, om der har været stormfald, på baggrund af udtalelse fra Danmarks Meteorologiske Institut og Miljøstyrelsen. Det ser ikke ud til at være tilfældet, oplyser Dansk Skovforening.

Det er alligevel en god ide at gennemgå bevoksninger langs veje og stier for farlige træer.

Udgiver: De Danske Skovdyrkerforeninger

Parallelvej 9A, 8680 Ry

www.skovdyrkerne.dk

Ansvarshavende redaktør: Kristian Gernow

Redaktør: Jens Mathiasen / jma@skovdyrkerne.dk

Layout: Landbrugsmedierne

Tryk: PE Offset A/S – ISSN 2445-785X

Har du fået brev om paragraf 25-skov?

Kortlægningen af paragraf 25-skov gennemføres i løbet af 2023 og 2024.

Miljøstyrelsen screener private skove for særlig værdifuld skov – såkaldt paragraf 25-skov.

Hvis du som skovejere har skovarealer, som styrelsen har udvalgt, vil du have modtaget et brev i e-Boks i løbet af januar eller februar.

Senere vil du få besøg af en medarbejder fra styrelsen, som skal klarlægge om resultatet af den digitale screening er korrekt. Hvis medarbejderen godkender resultatet af den digitale screening, vil området blive udpeget som

paragraf 25-skov.

Er du en af de skovejere, som har fået brev – og er du i tvivl om, hvordan du skal forholde dig, så tag fat i din skovfoged hos Skovdyrkerne.

Kortlægning efter skovlovens § 25 er ikke en beskyttelse af områderne. Kortlægningen medfører ingen bindinger for skovens drift eller restriktioner for skovejere.

Læs mere i webnyheden udsendt 26. januar på skovdyrkerne.dk.

Erik Buchwald går på pension.

Naturfagmand går på pension

Forstfuldmægtig Erik Buchwald har valgt at gå på pension efter mere end tredive år i Naturstyrelsen. Bortset fra nogle få års orlov har han lagt hele sit arbejdsliv i statens og naturens tjeneste og stopper altså 36 år efter, at han startede med at arbejde for styrelsen.

Hans arbejde for Naturstyrelsen har hele vejen igennem været præget af en meget stor indsigt i dansk natur. Med sin ansættelse i 1987 har Erik Buchwald været med på hele den rejse, der har ledt fra, at Naturstyrelsen drev et statskovbrug, til at Naturstyrelsen i dag forvalter statslige arealer med særligt fokus på natur og friluftsliv.

Centralt står arbejdet med urørt skov på Naturstyrelsens arealer, hvor han har været en meget central figur allerede ved de første udlæg af urørt skov i første del af 1990'erne.

Erik Buchwald har altid været optaget af at lære. I midten af 2010'erne gennemførte han en erhvervs-ph.d. blandt andet med fokus på at kvalificere styrelsens arbejde med biodiversitet i skov yderligere.

Syv nye principper er vedlagt Skovdyrkeren

Det samlede skovbrug er klar med en ny kampagne, der består af syv fælles principper for et bæredygtigt og balanceret skovbrug.

Kampagnen skal tale til både fornuft og følelser og fokuserer på et mix af annoncer i det offentlige rum, film i biografen samt fotos og film på sociale medier. Der vil også være et kampagnespor tættere på politikerne.

Formålet med kampagnen er at øge skovbrugets legitimitet og opbakningen til dansk skovbrug.

Læs mere om kampagnen og se de syv principper i materialet, som er vedlagt denne udgave af Skovdyrkeren.

Læs mere om den kommende kampagne i det vedlagte materiale.

Vær opmærksom på, at glyphosat-produkter udgår

Har du glyphosat-produkter stående i dit kemiskab, skal du være opmærksom på, at de skal være brugt inden 1. januar 2024.

Alle glyphosat-produkter skal have nye etiketter, hvoraf det fremgår, at det ikke er lovligt at anvende midlet på eksempelvis gårdspladser. Derfor får produkterne nye registreringsnumre og handelsnavne.

Samtidig sker der også det, at de gamle produkter bliver forbudt 1. januar 2024. Husk derfor at få brugt midlerne op inden da, eller

aflévér dine rester på den lokale modtagestation.

De nye handelsnavne med registreringsnumre i parentes er indtil videre: Barclay Barbarian Super 360 (357-16), Gallup Hi-Aktiv (357-14), Gallup Super 360 (357-15), Glyphomax 48 HL (756-7), Roundup XL (18-669), Roundup Flex XL (18-670) og Roundup PowerMax XL (18-671), hvor Roundup XL er identisk med den gamle Roundup Bio.

Douglas-graner kvitterer for god sjællandsk lerjord

Skovejer Flemming Duus Mathiesen dyrker skov på 13 hektar god sjællandsk lerjord. Tilvæksten er høj, og træerne kvitterer for de gode forhold.

Tekst og foto: Jens Mathiasen

Der er fart på de unge douglas-graner i skoven hos Flemming Mathiesen.

Efter bare fem vækstsæsoner står træerne op i 5-7 meters højde. Bevoksningen står som en sund sluttet skovbevoksning.

- Det er ret vildt, som træerne vokser. De kom i jorden i 2017 – og de seneste år har topskudene strakt sig mere end en meter om året. Det er virkelig flot, siger skovfogedassistent Mette Jørgensen og sender blikket op til toppen af den unge bevoksning.

Skovejer Flemming Mathiesen supplerer.

- Bevoksningen står på god lerjord. Det er moræneler med en kalbrig bund. Vores erfaring er, at træerne trives særdeles godt her på lokaliteten. Faktisk er det lige før, man kan stoppe en pind i jorden og så have et træ det efterfølgende år, siger Flemming Mathiesen, der ejer skoven 'Fruens Have' ved Faxe på Sydsjælland.

Det er Skovdyrkerne, som har plantet den unge bevoksning.

- Der er blandet 75 procent sitka i bevoksningen. Det sikrer bedre stabilitet i ungdommen, hvor douglas helst skal skærmes fra vindpåvirkning. Fra 40 års-alderen er douglas langt mere stormstabil. Vi vil derfra gradvist tynde ud i sitka-granerne. På den måde sikrer vi, at douglasgranerne får plads til

at udvikle sig frem til afdrift, siger Mette Jørgensen.

Hun ser mange fordele ved douglasgran.

Den unge bevoksning består af sitka og douglas. Den blev plantet i 2017 og står allerede op i 5-7 meters højde.

- Det er en god lager-træart, som typisk afdrives fra ved 80-årsalderen. Men douglas kan også stå på lager op til 100-årsalderen uden at miste værdi. Samtidig bliver den fornuftigt afregnet, forklarer Mette Jørgensen.

Ejet skoven siden 1995

Flemming Mathiesen købte 'Fruens Have' sammen med sin kone Naja E. Mikkelsen tilbage i 1995.

Parrets interesse for skov går mange årtier tilbage.

- Da vi blev gift for omkring 40 år siden, lovede vi hinanden, at vi i løbet af årene ville spare op, så vi med tiden kunne komme til at eje skov, som vi begge holder meget af, siger Flemming Mathiesen.

Allerede i 1989 købte de deres første skov. Det var en nåleplantage ved Skjern i Jylland, som parret ejede og drev i flere år.

- Vi arbejdede dengang sammen med daværende skovrider i Skovdyrkerne Vestjylland, Per Hilbert. Han var en god rådgiver og hjalp meget med vores skovprojekt, husker Flemming Mathiesen.

Efter nogle år vælger de at sælge skoven.

Flemming Mathiesen ved en af de flotte douglas-graner i skoven 'Fruens Have' ved Rønnede på Sydsjælland.

- Men der går ikke lang tid, før vi igen savner at være skovejere. I 1995 køber vi vores nuværende skov 'Fruens Have', her på Sydsjælland. Skoven har tidligere tilhørt Lystrup og Jomfruen Egedes Godser, siger han.

For små femten år siden købte parret skov igen. Denne gang var det i Sverige, hvor parret nu ejer 155 hektar nåleskov.

Bøg i forskellige aldre

Skovstien i den sydsjællandske skov går forbi en ung bølgebevoksning fra 1999. Proveniensen er Sihlwald. Bevoksningen er løbende blevet tyndet.

Bøg fylder meget i skoven og findes i mange aldersklasser.

- Vi driver skoven forstligt, og vi bruger Skovdyrkerne til rådgivning. Det er også Skovdyrkerne, som står for aktiviteterne herude. Det fungerer godt, siger Flemming Mathiesen, som har været skovdyrkermedlem i 30 år.

Længere fremme står store spredte douglas i en bølgebevoksning. Douglas-toppene rager op over bøgene.

- Jeg tror, at man oprindeligt har etableret nogle holme med douglas. Som årene er gået, har det udviklet sig til det her blandede bøg- og douglas-skovbillede. Selvfølgelig er de store graner lidt udsatte, når det blæser, men bøgene yder vis beskyttelse, siger skovfoged Mette Jørgensen.

- Bøg og douglas er mine favoritarter. Begge arter fylder meget her i skoven, supplerer Flemming Mathiesen.

Længere fremme står en flot 90-årig bølgeafdeling – plantet i 1930. Bulhøjden er stor og kævlerne er rette og i høj kvalitet.

- Mette, hvad foreslår du, at vi gør her i afdelingen, spørger Flemming Mathiesen.

- Mit råd vil være, at bevoksningen får ro ti år mere, så diameteren når op over 50 centimeter. Til den tid skal vi lave et løbende rul, hvor vi begynder at tage de største kævler ud. Det vil skabe mere lys, som vi eventuelt kombinerer med lidt harvning i skovbunden. På den måde får vi den naturlige foryngelse i gang, lyder det ➔

Der står også gammel bøg i skoven. Her ses en flot 90-årig bevoksning.

30-årig thuja-bevoksning, som står på lav jord og har udviklet sig flot.

→ fra skovfoged Mette Jørgensen.

De to diskuterer hvordan, der kan skabes et bedre mikroklima i skovbunden.

- Det vil være fornuftigt, at vi får etableret et læbælte på øst-siden af bevoksningen. På den måde forbedrer vi skovklimaet og øger chancen for vellykket selvforyngelse, siger skovfogeden.

Høj variation i skoven

Skoven er på 13 hektar – og på det areal er det lykkedes at skabe meget variation. Bøgene er dominerende, men derudover er der blandt andet nyplantede af rødgran fra 2022.

Vildttrykket er højt. Der er meget råvildt og strejf af dåvildt.

- Derfor hegner vi alle nyplantede bevoksninger herude. Det er simpelthen nødvendigt, siger Flemming Mathiesen og tilføjer, at jagten er lejet ud.

På lav fugtig lerjord står en afdeling med flot 30-årig Thuja.

- De fugtige forhold ser ud til at passe thujaerne godt. De stortrives i skoven. De står fint og har allerede dannet kraf-

Skovejere i Danmark og Sverige

- Ægteparret Flemming Duus Mathiesen og Naja E. Mikkelsen har været skovdyrkermedlemmer i 30 år.
- I 1989 købte parret en plantage i Vestjylland. Den blev senere solgt.
- I 1995 købte de skoven 'Fruens Have' ved Rønnede på Sydsjælland. Skoven er på 13 hektar blandet løv og nål.
- I 2010 købte de deres første skov i Skåne og et par år efter fulgte endnu et opkøb. I dag ejer de 155 hektar nåleskov i Sverige – svarende til omkring 21.000 kubikmeter stående ved.
- Skovene er certificeret.
- Skovene er generationsskiftet til parrets to børn ved et glidende generationsskifte.

tige stammer, siger Flemming Mathiesen.

Nyder den biologiske rente

På vejen tilbage falder samtalen på frem-

tiden for skoven.

- Vi nyder skoven utroligt meget. Det har vi altid gjort. Det fantastiske ved skovbrug er jo, at du har den årlige tilvækst helt af sig selv. Det kalder jeg den biologiske rente, siger Flemming Mathiesen og smiler.

Han nævner, at parret altid har været tilbageholdende med skovninger. Det betyder, at der nu er bygget en god vedmasse op – både i den danske og svenske skov.

- Sådan vil vi gerne have det. Vi vil ikke gå til grænsen med skovningerne. I Sverige er vi lykkedes med at løfte den stående vedmasse til omkring 21.000 kubikmeter – og skoven producerer nu omkring 1000 kubikmeter årligt, fortæller han.

Parrets to børn er i gang med at overtage skovene både i Sverige og i Danmark.

- Vi har en søn og en datter, som begge er meget interesseret i skovene. Vi har lavet et glidende generationsskifte, så børnene ejer og driver skovene, når vi ikke er her længere, siger Flemming Mathiesen.

Ved indgangen til skoven står to mægtige 200-årige bøge. Det er såkaldte festpladsbøge. Der har blandt andet været afholdt genforeningsfest i skoven i sommeren 1920.

De store douglasgraner står spredt i bøgebevoksningen.

Sunde nye asketræer i skoven

I et lille hjørne af skoven dukker 150 grønne planterør op. I planterørene står nye små asketræer, som er tolerante overfor asketoptørre.

Træerne står på lav jordbund, og de er plantet af Skovdyrkerne i 2022 i forbindelse med en anden plantning i skoven.

- Når vi planter på Sjælland tager vi ofte 100-150 af de modstandsdygtige askeplanter med ud i planteprojektet. Vi vil gerne sikre, at vi får spredt opvækst af de nye modstandsdygtige planter rundt om på Sjælland, fortæller Rasmus Larsen, der er afdelingsleder ved Skovdyrkerne Øerne.

- Som årene går, kan vi få sunde asketræer i gang, som med tiden vil selvforynge sig selv. På den måde får vi udbredt de sunde asketræer, fortsætter han.

Stammer fra Randers

De nye asketræer i skoven er af proveni-

I rørene er der plantet ask, som er tolerante overfor aske-toptørre. På billedet er det skovejner Flemming Mathiesen og skovfoged Mette Jørgensen, Skovdyrkerne Øerne.

ensen 'Fraxinus excelsior Randers Nordre Fælled'. Det er den eneste danske kårede askeplantage.

Ditte Olrik fra Naturstyrelsen oply-

ser, at træerne fra den kårede Randersbevoksning er toptørre-tolerante og størstedelen vil ikke blive syge.

Certificeringen foregik uden bøvl

Flemming Mathiesens skove i Danmark og i Sverige er certificeret. Han har ikke udfordringer med at overholde kravene.

Tekst og foto: Jens Mathiasen

Flemming Mathiesen ejer skov både i Danmark og i Sverige. I begge lande har han valgt at få sine skove certificeret.

- Vores skov her i Danmark blev PEFC-certificeret sidste år. I Sverige blev vi dobbeltcertificeret med PEFC og FSC allerede fra dag et, siger han.

For ham handler certificeringen om at vise til omverdenen, at produktionskæden er i orden.

- Certificering er en kædedokumentation, hvor vi viser forbrugerne, at der er styr på hele produktionen fra skoven og til det færdige produkt.

- Samfundet og forbrugerne efterspørger den sikkerhed. Derfor mener jeg sådan set, at certificering er en forudsætning for at drive moderne skovbrug – i hvert fald hvis man har løbende hugster i sin skov, siger skovejeren.

Han gør det klart, at driftsformålet i både den danske og i de svenske skove er at producere godt træ og bidrage med gode råvarer til samfundet.

Områder til biodiversitet

I skoven på Sydsjælland har han som en del af certificeringen udlagt et areal til biodiversitetsformål.

- Vi har fredede diger rundt om hele

vores skov – og vi har valgt at udlægge hele vest-randen af skoven til biodiversitet. Langs den vestlige side løber Lilleå. Det er den rene å i hele Faxe Kommune, og ved åen er der et godt miljø, som vi gerne vil bevare, siger han.

Certificeringen er gået smertefrit.

- Der var ikke noget bøvl. Skovdyrkerne hjalp os med det, og det har jeg været godt tilfreds med, lyder det.

De løbende krav giver heller ikke problemer.

- Der er krav om mere dokumentation, men ikke noget, som vi ikke kan håndtere. Vi tog faktisk allerede de samme hensyn før vi blev certificerede, siger han.

For Flemming Mathiesen er der også en økonomisk gulerod i at blive certificeret.

- I Sverige producerer vi træ til cellulose, og i Sverige er der ret højt tillæg for certificeret cellulosestrø. Vi har 21.000 stående kubikmeter, som årligt vækster 1000 kubikmeter. Derfor er der også fornuftig økonomi i at få del i tillæggene, siger Flemming Mathiesen.

Der er gamle fredede diger hele vejen rundt om skoven. I den vestlige side løber åen Lilleå. Her er randen udlagt til biodiversitet.

De 250 natuglekasser bliver produceret på Grønagergård Savværk. På billedet ses Casper Pleidrup, Skovdyrkerne og Jan Kristensen, indehaver af Grønagergård.

Medlemmer kan få en gratis uglekasse

Skovdyrkerne og Dansk Ornitologisk Forening (DOF) vil gerne forbedre ynglemulighederne for natugler. Derfor har Skovdyrkerne fået produceret uglekasser i samråd med DOF. Skovdyrkermedlemmer kan få en gratis kasse til egen skov – men man skal være hurtig.

Tekst og foto: Jens Mathiasen

Natuglen mangler naturlige redehuler, og arten er i tilbagegang. Det problem hjælper Skovdyrkerne nu med at løse.

Fremover får de danske natugler adgang til 250 nye redekasser. De nye natuglekasser er blevet til i samråd med Dansk Ornitologisk Forening.

- Vi har fået produceret 250 natuglekasser. Kasserne fordeles til de fem skovdyrkerforeninger. Det betyder, at 50 skovejere i hver forening kan få en gratis uglekasse til egen skov.

- Kasserne uddeles efter først-til-mølleprincippet. Derfor skal man kontakte hovedkontoret i sin lokale skovdyrkerforening, hvis man vil have fingre i en af de 50 gratis kasser i hver forening, siger Casper Pleidrup, forstfuldmægtig hos Skovdyrkerens sekretariat og ansvarlig for projektet.

Gedigne materialer

Kassernes materialer og dimensioner er

valgt på baggrund af anbefalinger fra Dansk Ornitologisk Forening.

- Vi får kasserne fabrikeret på Grønagergård Savværk ved Gjern. Kasserne produceres i kraftige dimensioner af certificeret lærketræ og douglas. Træet er skovet hos medlemmer af Skovdyrkerne, siger Casper Pleidrup.

Kasserne hjælper helt enormt meget

Natuglen er en typisk hulruger. Den skal finde gamle hule træer for at yngle. En stor begrænsning for natuglens udbredelse er manglen på gamle træer med naturlige redehuler.

Derfor vil de nye kasser have en markant effekt.

- Det hjælper helt enormt meget, at der nu kommer 250 ekstra redekasser fordelt over det meste af landet. Med de ekstra kasser vil artens ynglemuligheder blive meget bedre på landsplan, siger Klaus Dickmann, der er artsspecialist hos DOF indenfor de fleste uglearter.

Han forklarer, at det er vigtigt, at kasserne monteres efter anvisningerne. På den måde øger man muligheden for, at få beboere.

Klaus Dickmann fremhæver, at natugler er nytte dyr.

- Natuglen er et fascinerende dyr – og den er en effektiv musejæger. Har man den for eksempel omkring skovrejsninger og skovområder, vil den kunne sænke trykket af mus, som kan skade de nyplantede træer, lyder det.

Han har udgivet bogen 'Lydløse jægere', som illustrerer og beskriver syv danske uglearter.

Om natuglen

- Natuglen er en mellemstor ugle med en længde på små 40 centimeter og et vingefang mellem 94-104 centimeter. Hunnerne er de største med en vægt på 350-700 gram, mens hannerne vejer 300-550 gram.
- Når natugler har dannet par, bliver de sammen resten af livet. Men sidespring kan godt forekomme.
- Natuglen holder mest af områder med spredte høje træer og en græsklædt skovbund. Natuglen yngler i huller og sprækker i gamle træer, men benytter også gerne opsatte redekasser.
- Natuglen er en udpræget standfugl, og når først territoriet er etableret, forlades det ikke. Faktisk er natuglen så stedfast, at den sjældent bevæger sig mere end omkring 10 kilometer væk fra opvækstområdet.
- Arten er hovedsageligt aktiv om natten. Om dagen sidder natuglen i sit redehul eller på en gren helt op mod stammen.
- Natugler overflyver ikke større vandoverflader og findes derfor ikke på de fleste danske øer.

Substitution er en vigtig del af skovens klimaeffekt

Det er ikke retvisende, når nogle klimaberegninger udelader substitutionseffekten. Substitution skal regnes med for at få det sande billede af skovens klimaeffekt.

Af Anders Tærø Nielsen,
skov- og investeringsdirektør, PhD,
Remixed Nature

Palle Madsen,
seniorforsker og direktør, PhD,
InNovaSilva

Hvor meget CO₂ optager de forskellige træarter – og hvad bidrager skovbruget egentligt med til samfundet?

Det er der vild forvirring om, når skov-

brugs-debatterne raser i aviser og på de sociale medier.

Det er jo ikke godt, hvis ændringerne ikke resulterer i de gevinster, som samfundet blev stillet i udsigt.

Det er heller ikke godt, hvis CO₂-effekten af det aktive skovbrug og træanvendelsen bliver undervurderet og fejlkommunikeret. Det er præcist det, der ofte sker – især når substitutionseffekten bliver ignoreret.

Oplyste og kloge valg

Som fagfolk og forskere vil vi bidrage til, at der skal træffes kloge og oplyste valg, når det gælder retningen på danske skove

og det danske skovbrug.

Derfor skal befolkningen og politikerne være oplyste om fordele og ulemper ved at gå den ene eller anden vej. Det er for eksempel vigtigt, at vi kender muligheder og begrænsninger ved at øge træproduktionen ved skovrejsning eller ved aktiv og målrettet drift af de eksisterende skove.

Vi skal for eksempel være bevidste om fordele og ulemper ved at vælge mere produktive træarter. Gør vi det, vil det give et øget udbud af træprodukter, der kan erstatte andre mere klimaskadelige produkter.

Det skal afvejes mod konsekvenserne af at nedlægge skovdriften og vælge

Forskellige træarter og skovtyper har meget forskellig CO₂-effekt. Højproduktive nåletræer som for eksempel douglas, grandis eller sitka optager 30-40 ton CO₂ pr. hektar pr. år.

mindre produktive træarter. Vælger vi den retning, skabes færre træprodukter, der så skal erstattes af andre og nuværende mere klimaskadelige produkter.

Den afvejning er essensen i skovens vækst samt træets anvendelse og substitutionseffekter.

Substitutionseffekten skal regnes med

For at kunne drage paralleller og sammenligninger til andre vedvarende og bæredygtige systemer som sol- og vindenergi, vil vi begynde med substitutions-effekten.

Når vindmøller og solpanelers klimaeffekt eller substitutionseffekt opgøres, sker det ved at beregne, hvor meget CO₂, de sparer atmosfæren for, fordi de skubber fossilt baseret el ud af elnettet.

Det svarer helt til træanvendelsens substitutionseffekt.

Men substitutionseffekten bliver ofte udeladt af beregningerne, når skovdriftens CO₂-effekt beskrives og debatteres. Da medregnes i mange tilfælde enten kun CO₂-lageret eller CO₂-optaget ude i skoven, men ikke substitutionseffekten ved bruge af træet.

Effekten afhænger af konkrete produkter

En begrundelse er, at substitutionseffekten er meget kontekstspecifik for træ. Det vil sige, at den kun kan beregnes for specifikke eksempler (Figur 1). Da beregnes det reducerede CO₂-udslip ved at erstatte bestemte fossile baserede produkter og anvendelser med bestemte træprodukter.

Det kan være at bruge træbjælker eller CLT-elementer i stedet for beton i vægge og gulve samt stålspær med mere i bestemte byggerier.

Substitutionseffekten afhænger derfor meget af, hvad der konkret erstattes med hvilke træprodukter.

Der findes dog generelle tal for de forskellige produktgrupper (Tabel 1). Tallene er baseret på en gennemgang af mange forskellige eksempler i forskellige produktkategorier.

Ud fra figur 1 og tabel 1 kan man så beregne hvor mange ton CO₂, man sparer ved at anvende træ i stedet for andre produkter.

Ulogiske regnemetoder

Det virker ulogisk, når der ofte kun indregnes CO₂-lager og eventuelt også -optag i skoven som udtryk for skovens CO₂-effekt.

Hvis man anvendte samme princip for vind og sol, ville der slet ikke være nogen effekt af disse to vedvarende energikilder, da de ikke optager eller lagrer CO₂.

Optaget og lageret i skoven er egentlig blot et tillæg til substitutionseffekten. Substitutionseffekten kan øges væsentligt ved dyrke skoven, så andelen af brugbart træ til byggeri bliver høj (Figur 1).

Da kan en høj andel af skovens produktion anvendes til at skubbe stål og beton ud af vores resourcesystemer, hvilket kan spare meget energi.

Det fremgår af figur 2, hvor høj en andel af den totale CO₂-effekt, som substitutionen af alternative produkter med træprodukter fylder.

Den del udgør måske kun 15 til 35 procent af den totale biomasseproduktion i rødgranbevoksningens omdrift. Men den har en meget høj substitutionseffekt.

Resten bliver til resttræ (tyndingstræer, krone, grene og affaldstræ fra træindustrien), som bruges til at fortrænge fossile brændsler eller til andre produkter af lavere værdi. De kan også blive i skoven, hvor de nedbrydes og afgiver CO₂ uden at substituere noget. Til gengæld vil de være med til at vedligeholde jordens kulstofindhold og bidrage med levesteder.

Substitutionseffekten må ikke glemmes

Energiforbruget i byggeriet udgør omkring 15 til 20 procent af vores samlede energiforbrug. Halvdelen af det ville kunne spares, hvis vi går over til overvejende at bygge i træ. Besparelsen kan vi opnå, fordi energiforbruget til fremstilling og forarbejdning af stål og beton til byggeriet er stort.

På billedet ses urørt gammel løvskov. Skovtypen optager cirka 0 til to ton CO₂ pr. hektar pr. år

Derudover kommer fordelene ved opbygning af CO₂-lager udenfor skovene.

Substitutionen er, her i de tidlige faser af den grønne omstilling, langt den vigtigste komponent i skovens og skovdriftens klimaeffekt – ligesom den er det for vind og sol.

Når vi kommer længere frem i udfasingen af fossile brændsler og implementeringen af energibesparende teknologier, vil substitutionseffekten klinge ud. Den er kun høj, så længe der er noget, der skal udfases og reduceres.

Har vi først fået indført en mere bæredygtig livsstil og ressourceforbrug, skal dette blot vedligeholdes efterfølgende.

Til den tid vil der ikke længere være noget at substituere med noget bedre. Når denne fase indtræder, vil skovens CO₂-effekt kunne forbedres ved fortsat at øge skovareal og tilvækst samt anvende træprodukter og biomasse godt. Det vil sige i vidt omfang lave langtidsholdbare produkter udenfor skovene, der herved fjerner CO₂ fra atmosfæren længst muligt.

Træarternes tilvækst

Til sidst kommer vi til træarterne og skovens CO₂-optag og -lager.

Det er især skovens CO₂-lager, som i en række beregninger af CO₂-effekt for skov bliver præsenteret som skovens klimaeffekt. Det er helt utilstrækkeligt.

Inddrages skovens CO₂-optag kommer

Substitutionseffekten, hvor træprodukter bruges til eksempelvis byggeri er en vigtig faktor, når skovens samlede klimaeffekt skal beregnes.

vi tættere på skovens og træanvendelsens reelle CO₂-effekt, men mangler stadig den del, som vedrører de træprodukter, som har stor substitutionsfaktor for eksempel igennem træ til byggeri.

I det omfang, at fjernelse og lagring af

CO₂ fra biomassefyrede kraftvarmeværker bliver implementeret i stort omfang, vil det træbaserede systems samlede CO₂ effekt blive langt større.

Derved kan vi ikke blot blive CO₂-neutrale som samfund. Vi kan blive CO₂-negative – og dermed kan vi nedbringe CO₂-indholdet i atmosfæren igen.

Derfor er det vigtigt, at vi holder skarpt øje med træarternes tilvækst og dermed CO₂-optag, da det er motoren i en omkostningseffektiv indsats mod klimaforandringerne.

Gennem de seneste 2-3 årtier har der iblandt skovbrugets praktikere bredt sig en erkendelse af, at skoven gror betydeligt hurtigere, end de gamle tilvækstoversigter viser.

Bonitet 0 og -1 er efterhånden ikke ualmindelige, hvis man prøver at hænge skovens tilvækst op på Carl Mar Møllers bonitetsvise univers.

Skov er ikke bare skov. Forskellige træarter og skovtyper har meget forskellige CO₂-effekter.

Tabel 1

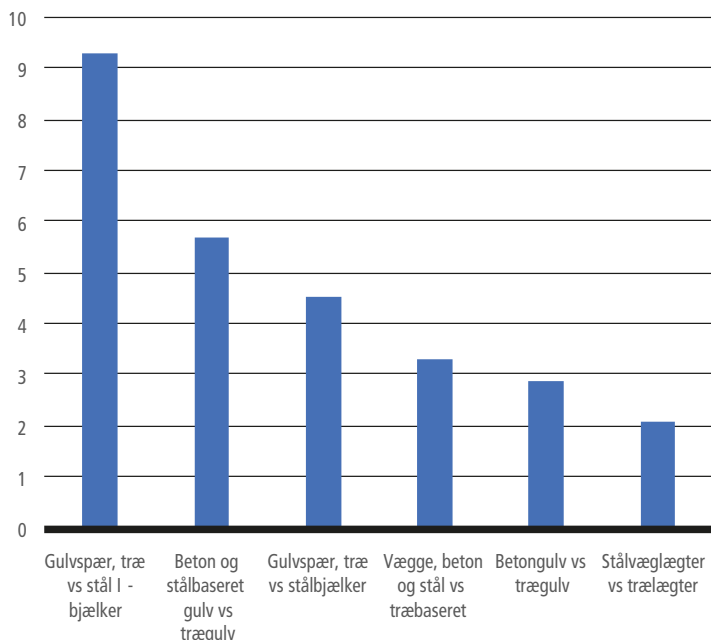
Produktkategori	Substitutionsfaktor
Konstruktionstræ (lægter spær mm)	1,3
Andet bygningstømmer (vinduer døre loft gulv mm)	1,6
Tekstiler (træfibre I tøjproduktion)	2,8
Andre produkter (emballage, møbler, kemikalier)	1-1,5
Gennemsnit over alle produkter	1,2
Kul I dansk kraftvarme og varmeværker	0,93
Naturgas i dansk kraftvarme og varmeværker	0,64

(Kilde: Leskinen et al 2017, for materialer og Tærø et al 2021, for energi)

Tabel 1 viser en oversigt over gennemsnitlige substitutionsfaktorer, baseret på forskellige materialer. Jo større tal, desto mere spares klimaet for ved at substituere.

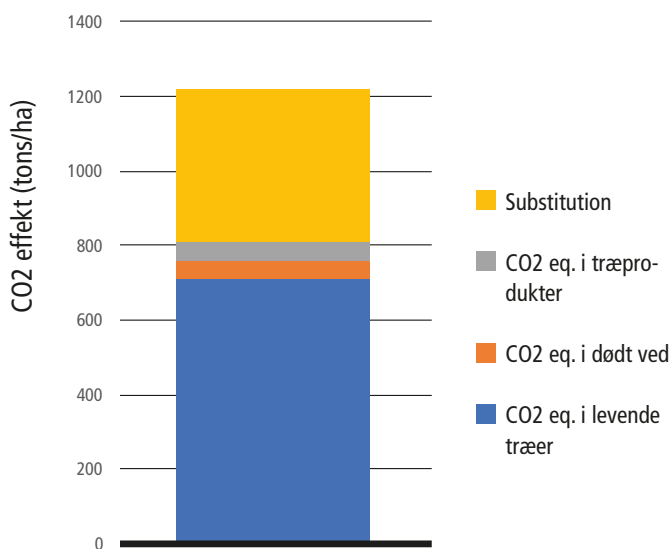
Substitutionsfaktor

(Sparet CO₂-udledning pr. ton træ)

Figur 1 viser substitutionsfaktoren ved målrettet at erstatte fossile baserede produkter og brændsler med træbaserede (fra bogen Klimaskoven). Jo større tal, desto mere spares klimaet for ved at substituere.

CO₂-effektens komponenter for en omdrift i rødgran

Figur 2 viser, hvor høj andel af den totale CO₂-effekt, som substitutionen af alternative produkter med træprodukter fylder.

Hvad er CO₂, tilvækst og substitutionseffekt?

CO₂-optag:

CO₂ som træerne årligt optager og binder i deres væv kaldes også CO₂-binding eller -lagring. Sidstnævnte bliver nemt misforstået som lager, som i reglen ses som træernes eller skovens længevarende lager (årtier eller århundrede).

CO₂-optag og træarternes tilvækst:

CO₂-optaget er direkte koblet til (proportionalt med) træarternes tørstoftilvækst (ton tørstof pr. ha. pr. år). Det handler grundlæggende om atomernes og molekylernes vægt.

CO₂-lager:

Typisk det lager af tørstof, som findes i skoven i form af levende og døde træer. Ofte medtages også lageret i træernes rodsystemer, som ofte blot sættes til 20 procent af det lager, som findes over jorden. CO₂-lageret i jorden kan også medtages, men udelades ofte, da det under vores relativt kolde himmelstrøg ofte ikke forandrer sig så hurtigt.

Kulstof (C), CO₂ og tørstof:

Egentligt handler det om kulstof (C), men da klimadebatten i høj grad drejer sig om CO₂ i atmosfæren, er CO₂ blevet fællesnævneren.

I runde tal udgør kulstof 50 procent af tørstoffet i træet.

Den vægtmæssige omregning fra kulstof (C) til CO₂ er en simpel omregning baseret på atomvægtene for kulstof og ilt (O). 1 ton ren C opnår en vægt på 3,67 (44/12) ton CO₂, hvis kulstoffet forbrændes og da bliver til CO₂ og vand.

Den vægtmæssige omregning fra tørstof til CO₂ er, at da 50 procent af tørstoffet er kulstof, så vil 1 ton tørstof svare til en vægt på $3,67 \cdot 0,5 = 1,83$ ton CO₂ ved forbrænding til CO₂ og vand.

Substitutionsfaktoren:

Faktoren er ikke omtalt så ofte, men angiver hvor mange gange mindre CO₂-emissionen (udslippet) til atmosfæren er, når man erstatter materialer eller produkter fremstillet ved energi fra fossile brændsler (fx beton og stål) med træprodukter - eller hvis fossile brændsler erstattes af træbiomasse.

Hvis substitutionsfaktoren er 1,5 - spares atmosfæren for 1,5 ton CO₂, når der anvendes træ eller træbiomasse med et kulstof (C) indhold svarende til 1 ton CO₂. Kun hvis substitutionsfaktoren er mindre end 0 udledes mere CO₂ ved brug af træ.

Substitutionseffekten (CO₂-effekten):

Det er den samlede sparede CO₂-emission. Det vil sige de vægtede substitutionsfaktorer ved enhver ændring på både skovsiden (fx dyrkningssystem og træarter) og på den alternative (fossile) side (fx produktgrupper inden for energi og materialer).

CO₂-effekten:

Det er den samlede effekt for udledningen af CO₂ til atmosfæren for de ændringer og sammenligninger, der foretages i analyserne.

Folketingspolitiker Christian Friis Bach (RV) mener, at Rasmus Ejrnæs og Morten D.D. Hansen skader befolkningens opbakning til vild natur. Foto: Jens Mathiasen

Politiker i hårdt angreb på kendis-biologer

Folketingspolitiker Christian Friis Bach anklager biologerne Morten DD og Rasmus Ejrnæs for at være konfrontatoriske og for at bedrive politisk aktivisme. Helt ved siden af skiven, lyder svaret.

Folketingspolitiker Christian Friis Bach (RV) har kaldt biologerne Rasmus Ejrnæs og Morten D.D. for ekstreme politiske aktivister forklædt som forskere.

Det skete ved en debat på verdensmålsugen tidligere i år. Han har senere undskyldt og kaldt udtalelsen for hård.

Men Christian Friis Bach fastholder, at biologernes konfrontatoriske stil skader befolkningens opbakning til vild natur.

- Da jeg opfordrede til at inddrage lokale borgere og landmænd i etableringen af naturnationalparker oplevede jeg selv, at de to biologer angreb mig med ord som "forpulet", "dum", "bullshit", "vås", "røv og nøgler". De opfordrede

alle til ikke at stemme på mig ved folketingsvalget. Det er ikke fagligt. Det er politisk aktivisme, skriver Christian Friis Bach i et indlæg på Altinget.dk.

Flere forskere er uenige

Politikeren anerkender, at Rasmus Ejrnæs og Morten D.D. Hansen har gjort et stort stykke arbejde for natur og biodiversitet. Men han mener, at deres hårde og konfrontatoriske stil har skadet både dialog og opbakning til naturnationalparkerne.

- I Thy, Tranum og Gribskov er der stor lokal modstand over for den ultimative tilgang, som de to biologer repræsenterer, og de repræsenterer ikke en enig

videnskab. Andre solide forskere som Carsten Rahbek, Bent Odgaard, Jesper Bak, Anna-Marie Klamt, David Nogués-Bravo, Nathan James Sanders og Daniel Simberloff har sat spørgsmålstegn ved rewilding-tilgangen til at skabe biodiversitet, som Ejrnæs og Morten D.D. står for, skriver han.

Inddrag lokale borgere, landmænd og skovejere

Christian Friis Bach gør det klart, at han bakker op bag målet om 10 procent strengt beskyttet natur samt 20 procent beskyttet natur i Danmark og naturnationalparkerne.

- Jeg er dog sikker på, at vi kan nå meget længere med inddragelse af lokale borgere, landmænd og skovejere.

- Hvis vi bad lokale landmænd, der har erfaring med at afgræsse naturarealer, om at afgræsse i naturnationalparkerne og passe dyrene indenfor dyrevelfærdsloven - uden undtagelser - ville vi få langt stærkere opbakning fra landmænd og få flere landbrugsarealer med, lyder argumentet.

Ikke politiske aktivister

Rasmus Ejrnæs afviser, at han og Morten D.D. Hansen skulle drive politisk aktivisme.

- Jeg er uforstående over, at en politikers tæer kan være så ømme, at faglig kritik får ham til at udskamme forskere for at være politiske aktivister, skriver Rasmus Ejrnæs på Altinget.dk

Han mener, at når man er nødt til at støtte sig til påstande om skadelig retorik og hård tone, så er det i reglen fordi man ville tabe en diskussion om indholdet.

Manglende belæg

Biologen anerkender den faglige uenighed.

- Men selvom der i den videnskabelige verden findes faglig uenighed om vigtigheden af rewilding med store planteædere, kan jeg ikke finde belæg for Christian Friis

Bachs forslag om at inddele naturnationalparkerne i mindre folde på få hundrede hektar og sætte landmænd til at afgræsse disse med deres husdyr. Der er masser af små isolerede naturområder i Danmark, hvor der mangler græssende dyr i dag og hvor dette vil være relevant, skriver han.

Han undrer sig over, at Christian Friis Bach repræsenterer et parti (Radikale Venstre, red.), som har været med til at fremsætte og vedtage naturnationalpark-loven. Derfor er det meget bemærkelsesværdigt, at man foreslår at sætte naturpleje med landbrugsdyr i stedet for vildtlivende dyr uden landbrug.

- Når man så selv er landmand i Thy med naturplejedyr og dermed en del af en lille interessentgruppe, er det jo kun endnu mere bemærkelsesværdigt, skriver Rasmus Ejrnæs.

Han fastholder, at strengt beskyttede naturområder efter alle videnskabelige standarder er store, sammenhængende naturområder uden landbrug - og også uden landmænds kødproduktion.

- Påstanden om, at jeg og Morten D.D. skulle være ekstreme politiske aktivister forklædt som forskere er ikke for hård. Den er forkert, og det er langt mere alvorligt, skriver han. *-jma*

Husk at indberette gødning og sprøjtejournal

Der er ændrede regler for sprøjtejournal og gødningsindberetning. Husk at indberette inden 1. april.

Af Michael Hauberg Lehrmann, forstfuldmægtig, Skovdyrkerne Midt

Skovdyrkeren har tidligere skrevet en artikel om de ændrede regler for indberetningspligt af sprøjtejournal. Det gælder nu, at skovejendomme over 10 hektar, der har anvendt kemi, skal indberette.

Miljøstyrelsen har desværre endnu ikke fået lavet deres fuldmagtsløsning for konsulenter til indberetningen.

Helt konkret betyder det, at man som skovejere kun kan indberette med eget nemid/mitid. Skovdyrkerne kan ikke hjælpe uden adgang til dette.

Indberetning af sprøjtejournal skal ske inden 1. april 2023. Der skal indberettes for perioden 2021/22.

Ændrede regler for gødning

Husk også indberetning af gødningsregnskab inden 1. april, hvis du er tilmeldt gødningsregisteret og kan købe afgiftsfri gødning.

Kravene til gødningsregnskab for skovejendomme har ændret sig over de seneste år. Først skulle skovarealer ikke tælle med i opgørelsen af ejendommens dyrkningsareal. Så blev det ændret, så skove med

udtag af træ havde gødningskvote og skulle tælle med.

Men nu har reglerne ændret sig igen - og heldigvis til det mere fornuftige. Skovarealer, der drives med almindelig skovdrift, kan enten have afgrødekoden med gødningskvote eller være uden. Der er frit valg nu.

Ønsker man at anvende gødning i skoven skal koden med gødningskvote vælges og arealer indtegnes i gødningsplanlægningen, men for de fleste skove skal man intet gøre, da der ikke anvendes gødning.

Flere arealer kan få støtte

EU-landbrugsstøtte herunder grundbetaling skal søges inden 14. april 2023. En del af den nye CAP-plan for landbrugsstøtteordningerne betyder, at man ikke længere skal have betalingsrettigheder for at søge grundbetaling.

Fremover kan lodsejer eller forpagter søge på alle arealer, der opfylder støttebetingelserne i dyrkningsåret. Det betyder, at mange tidligere juletræsarealer, der lægges tilbage i markjord, kan få grundbetaling. Det gælder også, selvom man har solgt eller mistet sine betalingsrettigheder på grund af juletræsdyrkingen.

For at kunne modtage grundbetaling kræves det blandt andet, at man er aktiv landbruger og søger grundbetaling på minimum to hektar. Se vejledningen for grundbetaling for flere informationer om landbrugsstøtten. Er du i tvivl, så kontakt gerne din skovfoged ved Skovdyrkerne.

Læs debatindlæggene i deres fulde længde her:

- <https://www.altinget.dk/miljoe/artikel/christian-friis-bach-biologers-konfrontatoriske-stil-skader-opbakningen-til-vild-natur>
- <https://www.altinget.dk/verdensmaal/artikel/biolog-til-christian-friis-bach-gaa-efter-bolden-og-drop-de-udokumenterede-personangreb>

Medlemmer får adgang til digitalt skovkort

Skovdyrkerne og Skovkortet.dk har indgået nyt samarbejde. Med aftalen får Skovdyrkerne medlemmer gratis adgang til digitalt skovkort over deres egen skov.

Et nyt samarbejde imellem Skovdyrkerne og Skovkortet.dk betyder, at alle medlemmer af Skovdyrkerne får gratis adgang til kortværktøjet Skovkortet.dk.

Her kan skovejere blandt andet sætte digitale noter på deres eget skovkort, måle afstande, se bevoksningslister, og der er adgang til en række andre funktioner, som kan lette hverdagen for skovejere.

Skovdyrkerne medlemmer får adgang igennem medlemsportalen MinSkov.dk.

- Vi har lagt mange kræfter i at udvikle vores medlemsportal. I stedet for at udvikle alt selv, har vi set os om efter en samarbejdspartner, som leverer brugervenlige funktioner og giver høj værdi for skovejere. Det har vi fundet hos Skovkortet.dk, siger Lars Muldbak, der er direktør ved Skovdyrkerne Øerne. Han har været ansvarlig for udviklingen af medlemsportalen.

Allerede nu kan Skovdyrkerne medlemmer benytte funktionerne.

- Systemerne er sat op, og funktionerne virker. Eneste adgangskrav er, at man er oprettet på vores medlemsportal og har et egnet skovkort, siger direktøren.

Mange funktioner

Hos Skovkortet.dk glæder man sig også over samarbejdet med Skovdyrkerne.

- Vi er stolte over samarbejdet med Skovdyrkerne. Vi synes vores digitale skovkort passer rigtig godt til skovdyrkermedlemmernes behov, siger Jens Isbak, direktør og medindehaver af Skovkortet.dk.

Han forklarer, at der er fundet frem til en række brugbare funktioner, som medlemmerne nu har gratis adgang til fra Skovdyrkerne medlemsportal.

- Skovejere kan blandt andet benytte digitale noter på kortet over deres egen skov. Det kan for eksempel være en markering af et væltet træ, et notat om nye

Med den nye samarbejdsaftale får Skovdyrkerne medlemmer gratis adgang til et digitalt skovkort over deres egen skov. Medlemmerne har adgang til funktionerne igennem portalen MinSkov.dk

Om skovkortet.dk

- Skovkortet.dk er et digitalt skovkort udviklet til skovejere og forvaltere af skov.
- Kortet giver overblik og indeholder en lang række funktioner, som blandt andet opmåling, markering med billeder, indblik i bevoksningslister og meget andet. Skovkortet kan bruges på både mobil, computer og tablet.
- Skovkortet.dk's kunder spænder vidt – lige fra mindre skovejere med få hektar og op til kommuner og fonde, som forvalter flere tusinde hektar skov.
- Skovdyrkerne medlemmer får gratis adgang til skovkortet.dk igennem medlemsportalen MinSkov.dk

aktiviteter - eller et billeangreb, der skal overvåges. Man kan også se bevoksningslister og sortere på forskellige arter i skoven. Man kan kortlægge sine skydetårne og meget andet. Der er mange gode funktioner, som er valgt ud fra hvad mange skovejere allerede i dag, sætter pris på, siger Jens Isbak.

Fleksibel løsning

Løsningen er fleksibel og kan tilpasses individuelle behov hos medlemmerne. - Derudover kan yderligere funktionalitet nemt tilkøbes, hvis der opstår behov for det, siger Jens Isbak.

Skovkortet.dk's kunder spænder vidt – lige fra mindre skovejere med få hektar og op til kommuner og fonde, som forvalter flere tusinde hektar skov.

Sunde askeplanter i handlen

Asketræer, som er tolerante overfor asketoptørre, er i handlen. Det er et godt skridt på vejen til at få genindført ask i de danske skove, mener skovfoged, som samtidig maner til forsigtighed.

Af Jens Mathiasen

Efter mange år med asketoptørre er der igen sunde askeplanter i handlen.

Planterne er tolerante overfor asketoptørre. De er frøformeret fra Naturstyrelsens askeplantage ved Randers.

- Planterne har god modstandsdygtighed – de vil være toptørre-tolerante, og størstedelen vil ikke blive syge. Omvendt må man fortsat forvente, at en mindre procentdel af træerne kan gå ud på grund af sygdommen, siger Ditte Orlík, biolog ved Naturstyrelsen.

Plantagen er Danmarks eneste kårede frøplantage. Den er tyndet udelukkende efter træernes robusthed overfor asketoptørre. Selektionen skal sikre, at fremtidi-

ge generationer bliver modstandsdygtige overfor sygdommen.

Glad og forsigtig fagmand

Hos Skovdyrkerne Midt glæder det skovfoged Klaus Lindhardtzen, at der er modstandsdygtige askeplanter i handlen igen.

- Det er et skridt i den rigtige retning. Ask er meget savnet i skovbruget – ikke mindst i naturnær skovdrift. Vi har andre arter til fugtige områder som rødæl og birk. Men de arter er ikke på samme måde værdifulde som asken, siger han.

Plant på et mindre areal

Han opfordrer skovejere til at prøve de

Skovejere har mulighed for at købe askeplanter, der er modstandsdygtige overfor asketoptørre. Arkivfoto.

nye askeplanter på et mindre areal, indtil man er på mere sikker grund med planternes modstandskraft.

- Mit råd vil være, at man prøver med måske 100 eller 200 planter. På den måde er man i gang. Slå et hegn omkring dem eller plant dem i planterør, så de er beskyttet for vildtet, lyder rådet.

Han fortæller, at sygdommen ofte vil vise sig indenfor de første fire vækstsæsoner.

- Men jeg har desværre også konkrete eksempler, hvor asketræer har været sunde i otte til ti år, hvorefter de så er blevet ramt af sygdommen. Desværre gives der ikke garantier, siger Klaus Lindhardtzen.

Er du interesseret i at købe de toptørre-tolerante askeplanter, så kontakt din lokale skovfoged ved Skovdyrkerne.

Om asketoptørre

- Træer med asketoptørre blev fundet i Østeuropa i 1990'erne, og sygdommen har siden bredt sig, så den i dag findes i hele askens udbredelsesområde med undtagelse af Irland.
- I 2002 blev der første gang observeret syge asketræer i Danmark. Tre år efter var sygdommen udbredt til hele landet.
- I 2009 anslog man, at 50 procent af landets asketræer var skadet af toptørre. Siden er problemet fortsat med at vokse.
- Svampens sporer spredes med vinden og smitter levende blade på træerne, hvorefter den forvolder store skader og ofte død.
- Kun omkring 5-7 procent af de danske asketræer er modstandsdygtige over for asketoptørre.
- Der er i dag frøplantager med asketræer herhjemme, hvor man frøformerer særligt robuste individer. Naturstyrelsen har blandt andet en plantage i Randers. Skovdyrkerne har også plantager.
- Randers-plantagen er den eneste kårede askeplantage i Danmark.

Kilde: Naturstyrelsen

Jan Kristensen saver og producerer alt fra byggematerialer til plankeborde. Han er ikke bange for at have stort lager.

Savværk har succes med trævarer til private

Grønagergård Savværk fabrikere plantekasser, legehuse, sheltere – og alt derimellem. Alt er produceret af godt dansk råtræ. Strategien med salg til private har været med at til sikre høj vækst og sorte regnskabstal i en ellers presset savværksbranche.

Tekst og foto: Jens Mathiasen

Du skal da have et flot spisebord med hjem til fru – eller hvad med et nyt legehuse?

Jan Kristensen sender en byge af gode tilbud afsted, imens han viser rundt på Grønagergård Savværk, Gjern i Østjylland.

I savværkets udstilling står eksklusivt plankeborde side om side med prøver på forskellige træbeklædninger. I hallen ved siden af maler medarbejdere bor-

de og bænke, som er solgt til en skole på Sjælland.

- Vi sælger gerne til alle, der har penge at betale med. Det er selvfølgelig også til private, som måske skal bruge brædder til en terrasse, et bord- og bænkesæt, plantekasser eller andet. Vi laver også mange produkter helt færdige. Kunderne kan selv vælge hos os, siger Jan Kristensen.

Han forklarer, at det private salg er en

vigtig del af savværkets strategi.

- Der ligger meget værdi i at sælge færdige produkter – og der er et stort marked for træprodukter i høj kvalitet til private, siger Jan Kristensen.

Gerne stort lager

Indehaver Jan Kristensen startede savværket op for 40 år siden. Han har aldrig været bange for at gå imod strømmen el-

Grønagergård producerer og sælger mange forskellige produkter. Her er medarbejdere i gang med at male bord- og bænkesæt, som er solgt til en skole på Sjælland.

ler at gøre tingene på sin egen måde.

Hver en kvadratmeter under tag er fyldt med råtræ i forskellig længde og dimension. Indkørslen til savværket er flankeret af sheltere, skydetårne træskulpturer og andre færdigprodukter i træ.

- I modsætning til mange andre er vi ikke bange for stort lager. Faktisk kan jeg ikke få lagervarer nok. Vi har altid mange varer til omgående levering, forklarer indehaveren.

- Det gælder nemlig om at have det,

som kunder spørger om – lige når de ringer. Hvis de skal vente på varerne, er de allerede gået i gang med at ringe til vores konkurrenter, uddyber han.

Palleproduktion

Et par hundrede meter fra administrationsbygningen er palleproduktionen i fuld gang. På vejen derved fortæller Jan Kristensen, at pallerne er blevet en vigtig artikel, som fylder knap nok halvdelen af omsætningen.

- Vi producerer et stort antal paller hvert år til juletræer. Kunderne er Skovdyrkerne og andre virksomheder i juletræsbranchen, fortæller han.

I produktionshallen summer det af travlhed. Medarbejderne lægger træ til rette og skyder det sammen med trykløftpistoler.

En mand tester hvert eneste bræt med et manuelt tryk. Knækker det, ryger det til side. Kun de stærkeste brædder ryger med videre over til samleholdet. ➔

Produkterne spænder vidt. I udstillingen står der blandt andet færdiglavede plankeborde.

⇒ I gennemsnit ryger der en ny palle afsted hvert eneste minut året rundt.

- Jeg tør godt sige, at vi leverer Danmarks bedste juletræspaller. Alt er testet og samlet med høj kvalitet i arbejdsprocessen. Sådan skal det være. Der er ikke noget værre end paller, der ikke kan holde, fremhæver Jan Kristensen.

Alt kan bruges

Palleproduktionen og den blandede produktion på Grønagergård er ifølge indehaveren nøglen til at mindske spild og optimere udnyttelse af råtræet.

- Faktisk er en træstok som en slagtegris. Der er dyre og billige udskæringer. Træets fine mørbrad er kernetræet. Det bliver blandt andet brugt til terrassebrædder, beklædning og havemøbler. Flæsket sidder rundt om. Det bruger vi til paller og træemballage, forklarer han.

Grønagergård producerer blandt andet terrassebrædder og byggematerialer produceret af dansk douglas-gran.

Det hele begyndte med en lille mobilsav

Jan Kristensen startede Grønagergård Savværk op for 40 år siden.

Det skete i 1983, da han rykkede ind på gården ved Gjern, som han havde købt i fri handel.

Dengang var der ikke noget savværk på gården. I første omgang var det nemlig planen at leve af landbruget fra de medfølgende 35 hektar jord plus forpagtninger.

- Men der var ingen penge i landbruget. Det var svært at leve af. Så jeg købte en sav og begyndte at save lidt for mig selv. Naboerne, som ofte var landmænd, ville også gerne have deres træ savet. På den måde var jeg i gang, fortæller Jan Kristensen.

Virksomheden vokser

Der var rift om at få savet, og ret hurtigt ansatte Jan Kristensen sin første medarbejder. Senere blev mobilsaven skiftet ud med et savværk, og som årene er gået er virksomheden vokset og vokset.

Årene omkring finanskrisen ramte også Grønagergård. Men savværket kom igennem udfordringerne, og siden dengang er det kun gået opad.

- Nu saver vi i omegnen af 30.000 kubikmeter træ hvert år. Så der er sket meget, siden jeg startede op i 1983. Specielt i de senere år har vi oplevet stor vækst og høj efterspørgsel efter vores mange forskellige produkter, siger Jan Kristensen.

Han har ikke planer om, at savværket skal være større. Han og sønnen Michael er gået i gang med et generationsskifte.

Råtræ

I dag bliver der oparbejdet 30.000 kubikmeter træ årligt på Grønagergård Savværk

Savværket blev startet op i 1983. I dag saver Grønagergård omkring 30.000 kubikmeter træ årligt.

Han fremhæver, at savværkets terras-sebrædder og andre 'mørbrads-produkter' har høj kvalitet.

- Vi er ikke bange for at sortere hårdt og kritisk, så kunderne får høj kvalitet. Vi kan altid bruge frasorteret træ i vores brede produktion af alt fra legehuse til paller og emballage, siger han.

Råtræ og biodiversitet

Grønagergård beskæftiger 60 medarbejdere. I sæsonen er det tal løftet til 70. Savværket oparbejder 30.000 kubikmeter råtræ hvert år.

En af udfordringerne i fremtiden kan blive adgangen til råvarer.

- Vores forretning og vores arbejdspladser er afhængig af godt dansk råtræ. Set fra min stol er det helt skævt, at man nu lægger 75.000 hektar god dansk skov urørt. Fortsætter man med at læg-

Der bliver produceret et stort antal paller på Grønagergård.

ge dansk produktionsskov urørt, så risikerer vi at mangle træ i fremtiden, siger indehaveren.

Han mener, det er helt tosset at hente træ fra Sverige, Rusland og Tyskland, når Danmark har gode danske råvarer stående i skovene.

I dag er et generationsskifte med

sønnen Michael undervejs, og der er ikke planer om, at savværket skal være større.

- Vi har en god størrelse, hvor vi kan opretholde en effektiv produktion med minimalt spild. Til gengæld overvejer vi at effektivisere ved at investere i nogle robotter i løbet af de nærmeste år, siger Jan Kristensen.

Købte ny sav til kæmpeordre

Der måtte ekstra kapacitet til, da Grønagergård Savværk vandt en stor ordre med levering af bjælker til Nyborg Slot. Her står Slots- og Kulturstyrelsen bag byggeriet af en ny nordfløj.

- Vi fik ordren tilbage i 2018. Det er den absolut største ordre, vi nogensinde har modtaget. Vi måtte investere i en ny stor sav for at klare opgaven, fortæller Jan Kristensen.

Mere præcist skulle der leveres bjælker af 81 douglas-graner fra det østjyske område.

- Det var virkelig store dimensioner. Stammerne vejede op imod 11 ton før de kom i saven, husker Jan Kristensen.

De færdige bjælker er også kæmper. De er imellem ti og fjorten meter lange med en dimension på cirka 31 gange 67 centimeter.

Fortsat på lager

Udover saven byggede Grønagergård

også ny lagerhal til opbevaring og tørring af bjælkerne.

Jan Kristensen fortæller, at bjælkerne fortsat ligger på lager i hallen her fem år efter produktionen.

- Der har været en del indsigelser, og projektet er blevet forsinket. Bjælkerne ligger fortsat hos os, men nu får vi lagerleje af styrelsen for at opbevare bjælkerne, lyder det.

Nyborg Slot var blandt andet stedet, hvor Danmarks første grundlov blev underskrevet i 1849. I dag fungerer slottet som et museum.

Grønagergård måtte købe en større sav for at håndtere ordren med de store bjælker til Nyborg Slot.

